

מקדש ישראל והזמנים

■ וְאֵלֶּה שְׁמוֹת

לכל אחד מחמשת חומשי התורה יש שם. שמו של החומש אינו נגזר רק מן המילה הראשונה או הבאה אחריה, אלא מבטא את המהות הפנימית של אותו חומש ואת המָסָר העיקרי שלו.

מדוע החומש השני נקרא 'שְׁמוֹת'?

אמנם, הספר מתחיל בפסוק "וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה", אך כשנעמיק חשוב – נגלה כי טמון כאן מָסָר עמוק העתיד לשנות את דברי ימיו של העולם כולו. בהתגלות האלוקית הראשונה למשה רבנו, שואל משה שאלה שעל פניה נראית תמימה:

"...וְאָמְרוּ לִי מָה שְׁמוֹ מָה אֵמַר אֲלֵהֶם?" (שמות ג, יג)

משה מבקש לדעת את שם ה' המדבר אליו. הוא לא מסביר מדוע הדבר כל כך משמעותי.

גם תשובת ה' נשמעת סתמית:

"וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵל מִשָּׁה, אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה..." (שם, פסוק יד)

כלומר, אין חשיבות לשם, יהיה מה שיהיה. במילים אחרות, משה שואל את ה': "מָה שְׁמֶךָ?", וה' עונה "מה שאני, אני!" האם באמת אין חשיבות לשם ה'? כשמוסיפים להקשיב לרחשי המילים, מתחילים לקלוט את עוצמת הגילוי המופלא של 'עם ישראל' שיתעלה לעם ה', ובמקביל את הגילוי המדהים של ה' אלוקי ישראל'.

שם ה' ושם ישראל הם זוג שמות, שבזכותם נקרא החומש הזה בשם – 'שמות'. כשיגיע היום בו עם ישראל יעמוד למרגלות הר סיני ויכריז בקול גדול: "...כל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" (שמות כד, ז), יִשְׁמַע בשמיים במקביל קול בלתי נשכח: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ..." (שמות כ, ב).

נשוב אל המָסָר שה' מעביר למשה: אם כוונתך לשאול אותי מה שמי, הרי אתה יודע ששמי ה' (שם הויה)! אך אם כוונתך לברר אם אכריז היום בגלוי ש'אני ה' אֱלֹהֵיכֶם' – דע, כי אינני מתכוון לעשות זאת כעת:

"אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֶהְיֶה".

כלומר, שמי הוא 'אֱהִיָּה', שפירושו: אֲשֶׁר (בעתיד) אֶהְיֶה לכם לאלוקים!

מדוע רק בעתיד? במה זה תלוי?

זה תלוי במוכנותכם לקבל אותי עליכם לאלוקים. קבלה זו תחייב אתכם להתנהג על פי מצוותי וחוקותי. כשאתם תהיו מוכנים לקבל אותי עליכם כאלוקיכם, אז אני אכריז במקביל "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ", וזה יהיה שמי:

"...זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכָרִי לְדֹר דֹּר".

(שמות ג, טו)

שמי יהיה לעולם ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, ו'זְכָרִי' – כלומר אתם תזכירו אותי ה' אֱלֹהֵינוּ, לדור דור.

קדושת המקום

מעקב אחרי אבותינו הקדושים – אברהם יצחק ויעקב – יראה כי בכל מקום שבו היה להם גילוי אלוקי, הם הקימו מזבח לה' וקידשו את המקום לעבודת ה'.

באברהם נאמר:

"וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו".

(בראשית יב, ז)

ביצחק נאמר:

"וַיִּרְא אֵלָיו ה' בַּלַּיְלָה הַהוּא... וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'..."

(בראשית כו, כד-כה)

בולט מכולם היה יעקב אבינו. בשעה שחלם את חלום הסולם בו היה גילוי אלוקי מופלא, לקח יעקב את האבן שהייתה מתחת לראשו והפך אותה למזבח. יעקב

הוסיף ונדר נדר, שכאשר ישוב בשלום מן הגלות הוא יקים במקום הזה בית לעבודת אלוקים, כעין משכן קטן (בראשית כח, י-כב).

הקדושה הזאת נקראת **קדושת המקום**. כלומר, מקום שבו אפשר לעמוד ולצפות במראות אלוקים. העמדה הזאת מזכירה את המקום שבו הניח ה' את משה וממנו יוכל לחזות בכבוד ה':

”...הנה מקום אתי ונצבת על הצור... וראית את אחרי ופני לא יראו.”

(שמות לג, כא-כג)

כך נתקדש הר סיני, כך נתקדש משכן אוהל מועד, וכך גם קדושת בית המקדש. במקומות האלו היו התגלויות אלוקיות אדירות.

קדושת הזמנים

בדיוק כפי שנתקדשו מקומות על פני האדמה שבהם נפתח אשנב אל התגלויות שמימיות, כך נתקדשו זמנים מסוימים שבהם נפתחו חלונות למחזות אלוקיים והשראת שכינה. כל יום בשנה שבו נפתח חלון אל מראות וקולות נבואיים, הפך ליום מקודש. קדושת הזמן השלימה את קדושת המקום. גדול מכולם הוא יום השבת. ביום השביעי הגיע העולם לסף שכלולו, ובו שרתה שכינה. ביום הזה הפך העולם כולו למעין בית מקדש, שבו התגלתה הופעת ה' על עולמו. נשאלת השאלה. מדוע התקדשו רק המקומות שבהם התגלה ה' אל אברהם, יצחק ויעקב, ולא נתקדשו הימים?

התשובה היא, כי אע"פ שיש כוח ביד היחיד לקדש את המקום, אין בכוחו לקדש את הזמן. כדי לקדש זמן צריך כוח של עם שלם. ירדתה של משפחת יעקב אבינו למצרים הייתה לשם מטרה אחת. להפוך ממשפחה לעם שלם העובד את ה' ומייצג אותו מול כל העולם כולו.

זוהי המשמעות האמיתית לחילופי השמות: יעקב וישראל. השם 'יעקב' מייצג את משפחת יעקב, והשם 'ישראל' מייצג את עם ישראל. את הכוח לקדש את הזמנים, קיבל עם ישראל בראש חודש ניסן:

(שמות יב, ב)

”החדש הזה לכם ראש חדשים...”

ה' הודיע לעם ישראל באמצעות משה ואהרן, כי מהיום הזה ואילך הוא מוסר את מפתחות קדושת הזמן לעם ישראל, שהופך כעת לעם. היום המקודש הראשון הוא

ראש חודש ניסן. מכאן ואילך, כל ראש חודש מקודש על ידי הסנהדרין שהם בית הדין הגדול של שבעים ואחד חכמים.
חז"ל ביטאו זאת בצורה ברורה:

"מקדש ישראל והזמנים - ישראל דקדשינהו לזמנים" (ברכות מט.)

כלומר, ה' מקדש את ישראל, וישראל מקדשים את הזמנים. אמור מעתה, רק בהיות בני ישראל לעם, בכוחו לקדש את הזמנים.
מכל זה נובע שקדושת המקום קדמה לקדושת הזמן.

■ שם ש־די ושם הויה

כעת נברר ממה נובע כוחו של עם לקדש זמנים מסוימים ולייחד אותו מבין שאר הזמנים?

התשובה היא שכוח זה נובע מִשֵּׁם הויה, שפירושו הוא נצחיות הזמן - היה, הווה, יהיה. כלומר, מרגע שהתגלה עם ישראל המקבל עליו את מלכות ה', נתגלה שם הויה א־להי ישראל, והתגלתה גם קדושת הזמן. לפני כן התנבאו אברהם יצחק ויעקב בשם א־ל ש־די, שפירושו הוא כוח פורץ מן המרכז החוצה ומגדיל את העולם עד הגבול שקבע לו ואמר לו 'די'. במילים אחרות - התפשטות היקום מן הנקודה הבראשיתית והמזערית. משום כך היה כוח לאבות לקדש את המקום.

השם 'א־ל ש־די' עומד ביסוד התפשטות המין האנושי, והוא הכוח המפרה והמרבה את זרע אברהם יצחק ויעקב, מיחידים לעם שלם. גם בני אדם הם בבחינת מקום, שעליהם שורה השכינה.

המקום קשור לשם 'א־ל ש־די', והזמן קשור לשם הויה.

צריך לזכור, כי תהליך המעבר ממשפחה לעם ומ'א־ל ש־די' לשם הויה, מוביל גם לצמצום המקומות למקום אחד. אם בזמן האבות - כל מקום שהיה בו גילוי שכינה היה ראוי להיות בית ומזבח לה', הרי שכעת יתייחד מקום אחד והוא משכן אוהל מועד ובית המקדש. מכאן ואילך, אסור לקדש מקומות אחרים למזבח לעבודת ה'. כמו כן, מכאן ואילך יתגלה הקול הנבואי במקום אחד - והוא מעל הכפורת מבין שני הכרובים - ומשם הוא יהדהד אל כל נביא באשר הוא.

חלונות הזמן

ישנם שני חודשים בשנה הנחשבים לראש השנה. חודש תשרי הוא ראש השנה לבריאת העולם, וחודש ניסן הוא ראש לחודשי השנה, ליציאת עם ישראל ממצרים. בחודש תשרי נוטעים את השורשים, ובחודש ניסן פורחים העלים והפרחים. בחודש תשרי העולם מתכסה ובחודש ניסן היקום מתגלה.

בחודשים האלה נקבעו עיקרי מועדי ישראל. כשנתבונן בשרשי המועדים נגלה, כי בכל עת שבה היתה התגלות ה' ללא מעורבות בני ישראל, נקבע היום המקודש בחודש בניסן בלבד. לעומת זאת, יום שבו היתה פעולתו של עם ישראל בלעדית, נקבע היום המקודש בתשרי בלבד.

אם שתי ההתגלויות היו פעילות, נקבע היום למקודש גם בניסן וגם בתשרי. הדוגמאות הבאות ימחישו זאת היטב.

בראש חודש ניסן נאמר לעם ישראל: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ הַחֹדְשִׁים...". כאן, עם ישראל הוא הפעיל הבלעדי, משום כך נקבע יום האחד **בתשרי** שהוא ראש השנה – ליום מקודש.

בעשירי לחודש ניסן נצטוו ישראל לעשות פעולה שדרשה תעוזה רבה וחירוף נפש:

"...בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁהָ לְבַיִת אָבֶת שֶׁהָ לְבַיִת". (שמות יב, ג)

הקושי הוא לקחת את אליל מצרים שהוא הטלה ולקשור אותו סמוך לבית לעין כל, בהודעה ובהכרזה לעין כל שהכבש הזה מיועד לשחיטה. זו הייתה פעילותו הבלעדית של עם ישראל אשר לבשה אופי של מסירות נפש והקרבה. כנגד זה יש לנו את יום הכיפורים שהוא העשירי בתשרי, ליום מקודש לדורות.

ראוי לציין עוד, שבעשירי לחודש ניסן נבקעו מי הירדן לשניים ועם ישראל חצה אותן ביבשה בכניסתו לארץ ישראל.

בליל ט"ו בניסן התגלה ה' במצרים. בחצי הלילה מת כל בכור בכל בית מצרי, וניצלו כל בכורות ישראל.

מצד שני, גם עם ישראל הקריב באותו יום קרבן, נתן מן הדם על המשקוף ושתי המזוזות, אכל את הפסח עם מצה ומרור, והתכונן ליציאה הגדולה.

היום הזה – חמישה עשר לחודש – נקבע ליום מקודש גם בניסן והוא חג הפסח, וגם בתשרי והוא חג הסוכות.

ביום השביעי ליציאת מצרים התגלה ה' בכל עוצמתו על ים סוף, ונלחם מול צבאו של פרעה מלך מצרים. ים סוף נבקע לשנים, עמוד האש והענן עשו את פעולתם וכל חיל פרעה טבע בים סוף. הפעולה הזאת הייתה בלעדית לקב"ה:

”ה' יִלָּחֶם לְכֶם וַיִּתֵּן תְּחִלָּתוֹ!” (שמות יב, יב)

כלומר, ה' בלבד הוא הפועל ולא בני ישראל. משום כך רק השביעי לחג הפסח הוא יום מקודש (באיסור מלאכה) ולא השביעי לחג הסוכות.

ביום הראשון לשבוע השמיני (יום החמישים) ליציאת מצרים הופיע ה' בכל תפארתו על הר סיני לתת תורה לישראל.

גם עם ישראל נצטווה להתקדש ולהתכונן כאיש אחד לקבל את התורה. היום הזה נקבע כיום מקודש גם בניסן וגם בתשרי. בניסן הוא חג השבועות, שהוא תחילת השבוע השמיני לפסח, ובתשרי הוא חג שמיני עצרת, אשר חל ביום השמיני לחג הסוכות.

מנין נובעת ההקבלה הזאת בין ניסן לתשרי?
בתשרי נברא העולם ובניסן התגלה מנהיגו של העולם באמצעות הנסים הגלויים שהצילו את ישראל.

מתנת השבת

תמונת הפסיפס טרם הושלמה. חסרה עדיין חוליה אחת בכל התשבץ ששורטט לעיל, והיא קדושת השבת.

השאלה הנשאלת היא, האם חלון הזמן שנפתח ביום השבת שונה במהותו מחלון הזמן שנפתח במועדי ישראל?

כדי להשיב על השאלה הזאת, נציג את דברי הגמרא במסכת שבת:

”לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם” (שמות לא, יג) - אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם.” (שבת י:)

לא ברור מהי מתנת יום השבת? האם כפיית מנוחה היא מתנה? ברור כי מקור קדושת יום השבת הוא ימי בראשית. לאחר ששת ימי המעשה, הגיע העולם אל סף שכלולו והיה ראוי להשראת שכינה. העולם כולו הפך למעין בית מקדש שעליו ישרה האור האלוקי, כפי שצוין לעיל.

מן הראוי היה, שמצוות השבת תיכלל בשבע מצוות בני נח, כלומר שכל יושבי תבל ישמרו את יום השבת, ומכוח זה ישרה עליהם אור ה'. אך לא כך היה. הקב"ה שמר אותו לעם ישראל. פירושו של דבר, שאם בני ישראל ישמרו את השבת ויימנעו ממלאכות החול, ישרה עליהם אור ה'. זוהי המתנה המיוחדת שהובטחה לעם ישראל. נכרי שאינו ישראל שישמור את יום השבת, לא יחול עליו האור האלוקי.

מתנה זו עוכבה עד שבני ישראל גובשו לעם ויצאו ממצרים. בשומרו את יום השבת, הופך עם ישראל לשותף מלא ולגֵּשֶׁר בין הקב"ה ובין עולמו.

חלון הזמן הזה בין ה' לעולמו קבוע ועומד מששת ימי בראשית, ולא ניתן לשנותו. גם מועדי ישראל הם חלונות בזמן, אולם הם משמרים את גילוי ה' לעם ישראל. משום כך נתן ה' כוח לעם ישראל להחליט על מרווח של יום בקביעת המועדים באמצעות קביעת ראשי החדשים.

רמז על כך, אנו מוצאים בתורה בפרשת המועדים:

”דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֱלֹהֵי הֵם מוֹעֲדֵי.”

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ...”.

(ויקרא כג, ב-ג)

הפתיח הזה תמוה מאוד.

הכתוב מציין בפירוש ”מועדי ה' אשר תקראו אתם... אלה הם מועדיי”; ובמקום שתתחיל רשימת המועדים, מופיע בראשית הרשימה יום השבת.

מיד אחר מצוות יום השבת מופיע שוב פתיח דומה, אך הפעם מיד אחריו רשימת המועדים:

”אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדים. בחדש הראשון... פסח לה.”

(שם, פסוקים ד-ה)

נשוב ונעיין בפתיח הראשון.

כוונת ה' היא לומר כך: בְּנֵי חִבְיָי, עם ישראל, מעלתכם כה יקרה בעיני עד כי מועדי ה' אשר אתם קובעים את זמנם, ייחשבו בעיני כמועדים שאני קבעתי את זמנם. אני קבעתי את זמנו של יום השבת.

פירוש לשון הכתוב יהיה כך:

"מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קודש, אלה הם מועדי."

המועדים שאתם תקבעו, ייחשבו לי כמועדי. מה היא דוגמה למועדי? יום השבת. מיד לאחר ההקדמה הזאת, מגיעה הפרשה האמיתית של מועדי ישראל. זהו הרקע העמוק להבנת חז"ל, שקביעת ראש חודש על ידי בית דין היא קביעה מוחלטת, בין אם הם שוגגין, בין אם הם מוטעין, בין אם הם מזידין:

"...אמר לו: הרי הוא אומר: אתם, אתם, אתם, שלש פעמים, אתם - אפילו שוגגין,

אתם - אפילו מזידין, אתם - אפילו מוטעין." (ראש השנה כה.)

רבי עקיבא, שהוא בעל המימרה הזאת, דייק מן ה'קרי' וה'כתיב' במילה אַתֶּם, אשר חסרה את האות וי"ו, וניתן לקרוא אַתֶּם!

"אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם..." (אתם - אַתֶּם).

המועדים שאנו חוגגים אותם אינם רק ביטוי של זיכרון לאירוע שהיה בעבר, אלא כפי שכל יום שבת הוא יום של השראת שכינה, כך כל מועד הוא יום של גילוי נצחי בין ה' לעמו ישראל.

